

Eski türk edebiyatına giriş Vize ve Final Ders Özeti

Eski türk edebiyatına giriş 1 (özet)

Eski Türk Edebiyatı

XIII. asırdan sonra Türk cemiyet hayatında çeşitli zümre ve çevrelerin teşekkülü, değişik edebî mahsullerin ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Saray, konak, medrese çevrelerinde ve bunlara yakın topluluklarda okumuşlara mahsus yeni bir edebiyat doğmaya başlamıştı. Kaynağını ve örneğini daha çok İran edebiyatından alan, İslâm kültürünün bütün kollarından belenen, Türk ruhunun hususiyetlerini aksettiren ve mahallî çizgileri veren bu edebiyat, 600 yıldan fazla devam etmiş ve canlılığını kaybetmekle beraber günümüze kadar gelmiştir.

Yüksek zümre edebiyatı denen ve asırlar boyunca dil ve muhteva bakımından örnek teşkil ettiği ve okullarda okutulduğu için "klasik" kabul edilen bu edebiyat, umumiyetle Divan edebiyatı ismiyle tanınmıştır. Bu suretle adlandırılmasına sebep, bu edebiyatın daha çok manzum eserlerden meydana gelmesi ve şiir kitaplarına "divan" denmesidir.

Divan şiiri Anadolu'da XIII. asırda Selçuklular zamanında Hoca Dehhânî ile başlamıştır. XIV. asırda Ahmedî, Şeyhoğlu, Ahmed-i Dâî gibi şairlere sahip bulunan bu edebiyatın ilk büyük ustası XV. asırda yaşamış olan Şeyhî'dir. Fatih devrinde Ahmet Paşa ve daha sonra Necâtî'yi yetiştiren Divan şiiri XVI. asırda Zâtî, Bâkî, Hayâlî, Taşlıcalı Yahya, Nev'î, Fuzûlî, Rûhî-i Bağdâdî, Hâkanî, XVII. asırda Şeyhülislâm Yahya, Nef'î, Nâilî, Necâtî, Nev'î-zâde Atâî, Nâbî, Sâbit. XVIII. asırda Nedim, Şeyh Galib, Râgıb Paşa, XIX. asırda Yenişehirli Avni, Ziya Paşa gibi büyük sanatkarların eserleriyle fevkalâde bir gelişme göstermiştir.

İslâm kültürü kaynağından beslenen ve bilhassa başlangıçta İran edebiyatını örnek alan Divan edebiyatımız muhteva itibariyle çok çeşitli unsurlara dayanmaktadır. Divan edebiyatının iç zenginliğini ve özünü teşkil eden ve bugün onu iyi anlamak için bilinmesi gereken bu eski kültür ve bilgi malzemesi şunlardır :

- 1- Dinî inançlar (âyet ve hadisler)
- 2- İslâmî ilimler (tefsir, kelâm, fıkıh)
- 3- İslâm tarihi
- 4- Tasavvuf ve remizleri
- 5- İran mitolojisi (şahsiyetler ve hâdiseler)
- 6- Peygamber kıssaları, mucizeler, efsaneler, rivayetler
- 7- Tarihi, efsanevi, mitolojik şahsiyetler ve hâdiseler
- 8- Çağın ilimleri (hikmet, kimya, hendese, tıp vs.)
- 9- Türk tarihi ve millî kültür unsurları
- 10- Devrin edebiyat anlayışı ve edebî bilgileri (belâgat)
- 11- Dil malzemesi (deyimler, atasözleri; Arapça ve Farsça kelimeler, şekiller, tamlamalar, birleşik sıfatlar vs.)

İslamiyet'in Kabulüne Kadar Olan Türk Edebiyatı

a) Göktürk Edebiyatı: Türklerde yazılı edebiyat, mevcut bilgilerimize göre, Göktürkler zamanında, 7. yüzyılda başlamıştır. İlk yazılı metinlere bu dönemde rastlanır. Orhun Anıtları, Moğolistan'ın kuzeydoğusunda, Orhun ırmağının eski yatağı ile Koşuçaydan Gölü civarındadır. Bu anıtlar, üç yazıttan oluşmuştur:

- Tonyukuk Yazıtı (miladi 720)
- Kültigin Yazıtı (miladi 732)
- Bilge Kağan Yazıtı (miladi 735)

b) Uygur Edebiyatı: Uygurların tarihine bağlı olarak 745-840 arası ve 840'dan sonrası olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Dokuz Oğuzlar olarak da bilinen birinci döneme ait bilinen en önemli anıt, Uygurların 2. Kağan'ı Moyunçar adına dikilendir. On Uygurlar olarak da bilinen ikinci dönem ise oldukça farklıdır. Maniheizm dininin kabulü ile yeni bir alfabe kullanılmaya başlanmıştır.

İslami Dönem Türk Edebiyatı

11. Yüzyıl: İslami Dönem Türk Edebiyatı'na ait ilk eser 11.Yüzyıl'a ait olan 'Kutadgu Bilig'dir. Yusuf Has Hacıp tarafından yazılmış öğretici bir eserdir. Siyaset-nâme niteliğindedir ve 6500 beyitten oluşur. Bu döneme ait diğer bir önemli eser de 'Divânü Lügâtî Türk'tür. Kaşgarlı Mahmut tarafından Araplara Türkçe'yi öğretmek amacıyla yazılmış bir lügâttir. Bu döneme ait önemli bir eser de Edip Ahmet Yükneki'nin öğretici nitelikteki dini kitabı 'Atabetül Hakayık'tır.

12. Yüzyıl: Bu yüzyılın en önemli ismi Hoca Ahmed Yesevi'dir, Türk tasavvuf tarihinin ilk önemli şairidir. Hikmetleriyle büyük ün kazanmıştır. Bu yüzyılın diğer önemli ismi ise Kitab-ı Meryem, Kitab-ı Bakırgen ve Kitab-ı Âhırzaman adlı eserlerin sahibi, aynı zamanda Hoca Ahmed Yesevi'nin öğrencisi olan Hakim Süleyman Ata'dır.

13. Yüzyıl: Bu yüzyılda Anadolu'da edebiyat üçe ayrılır.

1- Divan Edebiyatı (Yüksek Zümre Edebiyatı)

2- Tasavvuf Edebiyatı

3- Halk Edebiyatı

A) İSLÂMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI

Türkler, yerleşik hayata geçmeden önce atlı-göçebe medeniyeti denilen bir medeniyet tarzı içinde yaşamaktaydı. Adından da anlaşılacağı gibi, bu medeniyet tarzında atın önemli bir yeri vardır. At, ehil hayvanlar içinde en hızlısıdır. Türkler, ehillettirdikleri atlarla akıncılık yapmışlar, çiftçilikle uğraşan kavimler üzerinde üstünlük sağlamışlardır. Divânü Lûgati't-Türk'te yer alan "Kuş kanadı ile Türk atı ile." ata sözü, atın Türklerin hayatında oynadığı rolü çok güzel anlatır.

At, eski Türklerde binek hayvanı olması yanında aynı zamanda yiyecek, içecek ve giyecek kaynağı olmuştur. Bu ihtiyaçlarını karşılamak için at sürüleri besleyen Türkler, yaylak ve kışlak hayatı yaşamak zorunda kalmışlardır.

Türkler, geçimlerini sağlamak için akıncılığı bir meslek hâline getirmişlerdir. Akıncılığın en önemli iki silâhı ok ve yaydır. Bunları kullanmakta çok usta olan Türkler, akıncılık dışında avcılık ile bu maharetlerini geliştiriyorlardı. Sonuç olarak atçılık, avcılık ve akıncılık, atlı-göçebe medeniyetinin temelini oluşturuyordu. Bu hayat tarzı, kuvvetli, cesaretli avcı ve akıncı tipini gerekli kılıyordu. Türk destanlarındaki kahramanlar, bu medeniyetin hayat anlayışını ve ideal insan tipini temsil ederler. Destan kahramanlarının hayatlarına hâkim olan ve şahsiyetlerini şekillendiren, bu medeniyet tarzının temel değerleridir. İslâmiyet öncesindeki edebî eserleri değerlendirirken, toplumun bu özelliklerini göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Genel Özellikleri

a) İslâmiyet öncesindeki Türk edebiyatı yabancı etkilerden uzak bir edebiyattır.

b) Dil, saf Türkçe olup, yabancı kelime yok denecek kadar azdır.

c) Edebiyat, atlı göçebe hayatının özelliklerini yansıtır.

d) Eserler, genellikle anonimdir; pek azının sahipleri bilinmektedir.

e) Eserlerin tamamında milletin ortak duygu ve düşünceleri hâkimdir.

f) Nazım birimi genellikle dördlüktür. Dörtlülüklerin kafiye şeması aaab şeklindedir.

g) Şiirde hece vezni ve daha çok yarım kafiye kullanılmıştır.

h) En eski eserlerde bile işlenmiş bir dil ve edebî üslûp görülür. Bu durum, bilinenlerden daha eski metinlerin olduğunu düşündürmektedir.

i) Yiğitlik, yurt ve tabiat sevgisi, büyüklere saygı, işlenen başlıca temalardır.

B) GEÇİŞ DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ

Türkler X. yüzyılda İslâmiyeti kabul ettikten sonra Türk dili ve edebiyatında değişiklikler görülür.

İslâmî devir Türk edebiyatının ilk ürünleri XI ve XII. yüzyıllarda ortaya çıkar. Bunlardan ilki, Karahanlı Devleti zamanında Hakaniye Türkçesi ile yazılmış olan Yusuf Has Hâcib'in Kutadgu Bilig'idir. Aynı yüzyılda yazılmış bulunan Kâşgarlı Mahmut'un Divânü Lûgati't-Türk'ü de İslâmî devir Türk edebiyatının ilk ürünlerindendir. Bu eserler arasına XIII. yüzyılın başında Yükneki Edip Ahmet'in kaleme aldığı Atabetü'l-Hakâyık'ı da katmak gerekir.

XII. yüzyılda Orta Asya'da Ahmet Yesevî ve Hakim Süleyman Ata, dinî-tasavvufî halk şiirinin ilk güzel örneklerini vermişlerdir.

İlk İslâmî eserlerin meydana getirildiği bu yüzyıllarda edebiyatın her alanında bir ikilik bulunmaktadır. Bu da, geçiş döneminin bir özelliğidir.

Genel Özellikleri

- a) Türk edebiyatı bu yüzyıllarda bir geçiş dönemi yaşar. Bir yandan, eski edebiyat anlayışı sürdürülürken, öbür yandan yeni medeniyetin edebiyat anlayışına uygun eserler verilir.
- b) Dilde Arapça ve Farsça kelimeler görülür.
- c) Uygur alfabesi yanında, Arap alfabesi de kullanılır.
- d) Şiirlerde, hem millî nazım birimi olan dörtlük, hem de yeni şiirin nazım birimi olan beyit kullanılmıştır.
- e) Hece vezni ile birlikte aruz veznine yer verilmiştir.

C) HALK EDEBİYATI

- a) Âşık edebiyatı şiir ağırlıklı bir edebiyattır.
 - b) Âşık veya saz şairi denilen sanatçılar tarafından daima müzik eşliğinde söylenir.
 - c) Âşıklar, bu edebiyatın mensur kısmını oluşturan halk hikâyelerinin oluşumu, gelişimi ve aktarılmasında da önemli rol oynarlar.
 - d) Şiirde nazım birimi dörtlüktür.
 - e) Koşma, semâî gibi nazım şekilleri ile güzelleme, koçaklama, ağıt ve taşlama türlerinde şiirler yazılmıştır.
 - f) Yaygın olarak hece ölçüsü kullanılmıştır.
 - g) Klâsik edebiyatın etkisiyle, aruz ölçüsü ve beyitlerden oluşan divan, kalenderî gibi nazım şekilleri de kullanılmıştır.
 - h) Âşık edebiyatı doğaçlamaya (irtical) dayanır. Âşıklar, eserlerini bir ön hazırlık olmaksızın, doğrudan sözlü olarak meydana getirirler.
 - ı) Söylendikleri, yaşatıldıkları devir ve çevrenin yaygın Türkçesi kullanılmış
- DİVAN EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ**
- Eski Türk edebiyatında kullanılan nazım şekillerini kafiye düzeni ve mısra sayıları bakımından 3 bölümde incelemek mümkün:

Beyitlerle Oluşanlar: Gazel, Kaside, Mesnevi, Müstezat, Kıt'a

Dörtlüklerle Oluşanlar: Rubai, Tuyuğ

Bentlerle Oluşanlar: Murabba, Şarkı, Muhammes, Terki-i bent, Terci-i bent

A) BEYİTLERLE KURULAN NAZIM BİÇİMLERİ

1. GAZEL

- ❖ En az beş en fazla on beş beyitten oluşan, en yaygın lirik şiir türüdür.
- ❖ Aruzun her kalıbıyla yazılabilir.
- ❖ Âşk, şarap, ayrılık, hasret, zamandan yakınma, felsefi - didaktik düşünceler, din ve tasavvuf gibi konular bu nazım biçimiyle ele alınır.
- ❖ Uyak düzeni "aa, ba, ca, da, ..."biçimindedir.
- ❖ İlk beyitine "matla", ikinci beyitine "hüsn-i matla"; son beyitine "makta" veya "taç beyit", ondan bir öncekine de "hüsn-i makta" denir.
- ❖ En güzel beyitine "beyt-ül gazel" denir.
- ❖ Şairin adı veya mahlası son beyitte geçer.
- ❖ Gazeller redifleriyle adlandırılır.
- ❖ Konu bakımından Halk şiirindeki koşmaya benzer.
- ❖ Gazellerde genellikle her beyit farklı konudan söz eder. Konu birliği yoktur.
- ❖ Konu birliği görülen gazellere "yek-ahenk gazel" denir. Bütün beyitleri aynı güzellikte olan gazellere "yek-avaz gazel" denir.
- ❖ Dize ortalarında iç uyaklı olan ve dörtlük haline getirilebilen gazellere "musammat gazel" denir.

Örnek:

Bu hüsnile o/ bi - vefa / şöhet-me'ab-ı şivedir.

Hakka ki gün mihr-i semâ / âli-cenâb-ı şivedir.
Meyden midir bu haleti / hep nâz ü fitne adeti
Çeşm-i siyâh-ı afeti / mest-i harâb-ı şivedir. (Danîş)

- ❖ Felsefi düşüncelerin dile getirildiği gazellere "hikemi gazel" adı verilir.
- ❖ Divan şiirinde en ünlü gazel şairleri şunlardır: "Fuzuli, Nabi, Nedim, Baki, Naili"

2. KASİDE

- ❖ En az otuz üç, en fazla doksan dokuz beyitten oluşan kaside din ve devlet büyüklerini övmek ya da yermek amacıyla yazılan şiirlerdir.
- ❖ Aruzun değişik kalıplarıyla yazılır.
- ❖ Uyak düzeni gazele benzer: "aa / ba / ca / da /ea"
- ❖ Gazelde olduğu gibi ilk beyte "matla", son beyte "makta", en güzel beyte "beyt-ül kasid", şairin adı veya mahlasının geçtiği beyte "taç beyit" denir.
- ❖ Kasideler adını rediflerinden, uyaklarındaki son ünsüzden veya nesib bölümündeki tasvirlerden alır.
- ❖ En ünlü kaside şairleri şunlardır: "Nefi, Nedim, Fuzuli, Baki..."

Kasidenin Bölümleri:

Nesib - Teşbib: Bu bölümde kasideyle ilgisi olmayan tasvirler yapılır (yaz, taş, saray, bahar, bahçe...).

Girizgâh: Asıl konuya giriş bölümüdür. Bir veya birkaç beyitten oluşur.

Methiye: Allah'ın, peygamberin, padişahın veya önde gelen kişilerin övüldüğü bölümdür.

Fahriye: Şairin kendini övdüğü bölümdür.

Tegazzül: Kasidenin ölçüsüne uygun olarak araya sıkıştırılan gazeldir.

Dua: Bu bölümde kasidenin sunulduğu kişiye sağlık ve zenginlik dlenir.

Not: "Fahriye" ve "tegazzül" her kasidede bulunmayabilir.

Konularına Göre Kasideler:

Tevhid: Allah'ın birliğini, varlığını anlatan kasidelerdir.

Münacaat: Allah'a yakarışı dile getiren kasidelerdir.

Naat: Peygamberi öven kasidelerdir.

Medhiye: Devrin önde gelen kişilerini; din ve devlet adamlarını öven kasidelerdir.

Hicviye: Devrin yöneticilerini yermek için yazılan kasidelerdir.

Mersiye: Önemli birinin ölümünden duyulan acıyı dile getiren kasidelerdir.

Cülûsiyye: Padişahın tahta oturması münasebetiyle yazılan kasidelerdir.

Sûriyye: Düğün ya da sünnet gibi şenlikleri ele alan kasidelerdir.

Bunların dışında kasidelere, kasidenin nesib bölümünde bahar tasviri yapılmışsa bahariye, kış tasviri yapılmışsa şitâiyye, yaz tasviri yapılmışsa sayfiyye, atların tasviri yapılmışsa rahşiyye, bayram tasviri yapılmışsa lydiyye gibi adlar verilir.

3. MÜSTEZAT

- ❖ Artmış, çoğalmış demektir. Gazelin her dizesine, kullanılan ölçüye uymak koşuluyla bir kısa dize eklenerek oluşturulan nazım biçimidir.
- ❖ Kısa dizelere "ziyade" adı verilir.
- ❖ Kısa ve uzun dizeler arasında anlam ilişkisi vardır.
- ❖ Uzun dizeler kendi aralarında, kısa dizeler de kendi aralarında uyaklanır.

Örnek:

Çihre-i zibâsı anun gülşen-i cândur
Halk-ı cihâna
Mâ'i ridâsı sanasın âb-ı revândur
Bâğ-ı cinâna
Mutrib-i devrân ile cânânun elinden
Nây gibi ben
Nâle vü feryâd iderin hayli zamandur
Kevn ü mekâna (Taşlıcalı Yahya)

4. KIT'A

- ❖ Parça, bölüm anlamı taşır.
- ❖ Aruzun her kalıbıyla yazılabilir.
- ❖ En az 2 en fazla 12 beyitten oluşur.
- ❖ Dört beyitten fazla olan kıt'alara "kıta-ı kebire" denir.
- ❖ Uyak düzeni xa/xa/xa/xa... şeklindedir.
- ❖ Genellikle "matla" ve "makta" beyti yoktur.

Örnek:

İlm kesbiyle pâye-i rıf'at
Arzû-yı muhal imiş ancak
İşk imiş her ne var âlemde
İlm bir kîyl ü kâl imiş ancak (Fuzûli)

5. MESNEVİ

- ❖ Fars edebiyatından alınan bir nazım biçimidir.
- ❖ Her beyit kendi arasında uyaklıdır. "aa / bb / cc / dd..."
- ❖ Divan edebiyatının en uzun nazım biçimidir. Hikâye ve romanın işlevini görür.
- ❖ Aruzun kısa kalıplarıyla yazılır.
- ❖ Aşk, tasavvuf, kahramanlık, savaş gibi konuları işler.
- ❖ Beyitler arasında anlamca bir bütünlük vardır.
- ❖ Bir şairin beş mesneviden oluşan eserler bütününe "hamse" denir. Edebiyatımızda "Ali Şir Nevai, Taşlıcalı Yahya, Nevzade Atayi" hamse sahibi şairlerdir.
- ❖ Edebiyatımızda ilk mesnevi Yusuf Has Hacıp'in "Kutadgu Bilig" adlı eseridir. Eser, aruzun kullanıldığı ilk eserdir.

Türk Edebiyatının Önemli Mesnevileri:

- ❖ Kutadgu Bilig (Yusuf Has Hacıp)
- ❖ İskendername (Ahmedi)
- ❖ Vesilet-ün Necat (Süleyman Çelebi)
- ❖ Harnâme (Şeyhi)
- ❖ Leyla vü Mecnun (Fuzuli)
- ❖ Hüsrev-ü Şirin (Şeyhi)
- ❖ Hüsn-ü Aşk (Şeyh Galip)
- ❖ Mantık-ut Tayr (Gülşehri)
- ❖ Hayriyye (Nabî)

B) DÖRTLÜKLERLE KURULAN NAZIM BİÇİMLERİ

1. RUBAİ

- ❖ İran (Fars) edebiyatından alınmış, tek dörtlükten oluşan bir nazım biçimidir.
- ❖ Kendine özgü aruz kalıplarıyla yazılır. (Bunların sayısı 24 kadardır.)
- ❖ Düşüncelerin özlü bir biçimde anlatılması temeline dayalı nazım biçimidir.
- ❖ Genellikle felsefi konular, öğüt, aşk, şarap, din, tasavvuf konuları işlenir.
- ❖ Uyak düzeni "aaxa" biçimindedir.
- ❖ Genellikle mahlas kullanılmaz.
- ❖ En büyük ustası Ömer Hayyam'dır.
- ❖ Azmîzâde Haleti, sadece rubai yazan tek şair olarak bilinir.
- ❖ Yahya Kemal Beyatlı, Arif Nihat Asya rubaileriyile tanınan şairlerimizdir.

Örnek:

Bir merhaleden güneşle derya görünür
Bir merhaleden her iki dünyâ görünür
Son merhale bir fasl-ı hazandır ki sürer
Geçmiş gelecek cümlesi rüya görünür (Yahya Kemâl)

2. TUYUĞ

Divan şiirine Türk şairlerin kattığı bir nazım biçimidir.

- ❖ Tek dörtlükten oluşur, uyak düzeni maniye benzer.
- ❖ Halk şiirindeki maninin, Dvan şiirine yansımış biçimi kabul edilir.
- ❖ Konu sınırlaması yoktur, rubaideki konular tuyuğda da vardır. En çok aşk, aşk acısı, şarap konu edilir.
- ❖ Mahlas kullanılmaz. Aruzun sadece "fâilâtün / fâilâtün / fâilün" kalıbıyla yazılır.
- ❖ Rubaiden vezin ve cinas yönüyle ayrılır.
- ❖ Edebiyatımızda en çok tuyuğ yazmış şair Kadı Burhanettin'dir.

rnek:

Ben seven hblar içinde şh imiş
Sanasın yıldız mh imiş
Ben denize salmışam bir cnumı
Kamu işi başaran Allh imiş (Kadı Burhneddin)

C) BENTLERLE KURULAN NAZIM BİÇİMLERİ

1. MURABBA

- ❖ Dört dizelik bentlerden oluşur. Uyak düzeni aaaa / bbba / ccca ... biçimindedir.
 - ❖ En az , en fazla altı bentten oluşur.
 - ❖ övgü, yergi, din, felsefi konular işlenir.
 - ❖ Nedim ve Namık Kemal bu türün başarılı örneklerini sunan şairlerimizdir.
- Not: Bir şairin bir gazelinin her beytinin üstüne başka bir şairin ikişer dize eklemesiyle oluşan murabbaya "terbi" denir.

2. şARKI

- ❖ Divan şiirine Türk şairlerin kattığı bir nazım biçimidir.
- ❖ Halk edebiyatındaki türkünün etkisiyle oluştuğu ifade edilir.
- ❖ Biçim bakımından murabbaya benzeyen şarkılar, genel olarak bestelenmek için yazılır.
- ❖ Dörtlük sonlarında tekrar edilen bölüme nakarat adı verilir. şarkılar bent ve nakarat bölümlerinden oluşur.
- ❖ Dörtlük sayısı  ve beş arasında değişir.
- ❖ Genellikle aşk, sevgi, eğlence, kadın ve şarap konuları işlenir.
- ❖ Uyak düzeni genelde abab (aaaa) / cccb / dddb... biçimindedir.
- ❖ Lale devrinde gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. Nedim ve Yahya Kemal bu türün önemli şairleridir.

rnek:

Sevdiğim canım yolunda hke yeksan olduğum
lyddir ık nâz ile seyrna kurbn olduğum
Ey benim aşkınla bülbül gibi nln olduğum
lyddir ık nâz ile seyrna kurbn olduğum

3. MUHAMMES

- ❖ Beş dizelik bentlerden oluşan bir nazım biçimidir.
- ❖ Bent sayısı 4 ile 8 arasında değişmektedir.
- ❖ Muhammes nazım biçimiyle her konu ele alınabilir.
- ❖ Uyak düzeni "aaaaa / bbbba / ccca..." şeklinededir.

Uyarı: Beş dizeli bentlerden oluşan "tardiyye, tahmis, taştir" adlı nazım biçimleri de vardır:

Tardiyye: Muhammeden farkı, başka bir aruz kalıbıyla yazılması ve uyak düzenidir. Tardiyeler "aaaab/cccb/dddb..." şeklinde uyaklanır.

Tahmis: Bir gazelin beyitleri önüne üçer mısra ilave edilerek oluşturulan nazım biçimidir. Uyak düzeni "aaaAA/bbbBA/ccCA..." şeklinededir.

Taştir: Genellikle bir gazelin beyitlerinde mısralar arasına  dize getirilerek oluşturulan nazım biçimidir. Uyak düzeni "AaaaA/BbbbA/CcccA..." şeklinededir.

4. MSEDDDES: Bentleri altı mısradan oluşan nazım biçimidir.

5. MSEBBA: Bentleri yedi mısradan oluşan nazım biçimidir.

6. MÜSEMMEN: Bentleri sekiz mısradan oluşan nazım biçimidir.

7. MTESSA: Bentleri dokuz mısradan oluşan nazım biçimidir.

8. MU'AŞŞER: Bentleri on mısradan oluşan nazım biçimidir.

9. TERKİB-İ BENT

- ❖ Bent sayısı 5-10 arasında değişir. Bentleri oluşturan dizeler, genelde gazeldeki gibi uyaklanır.
- ❖ Her bendin sonunda bir vasıta beyiti vardır. Vasıta beyti, her bendin sonunda değişir, bentten ayrı olarak kendi arasında uyaklanır.
- ❖ Vasıta beytinin üstündeki beyitlerin tümüne "terkibhâne" adı verilir.
- ❖ Felsefi ve sosyal düşünceler, zamandan yakınmalar, mersiyeler bu biçimle yazılır.
- ❖ "Kanuni Mersiyesi" terki-i bent biçiminde yazılmıştır.
- ❖ Bağdatlı Ruhi ve Ziya Paşa bu nazım biçiminin ustalarıdır.

10. TERCİ-İ BENT

Birçok yönüyle terki-i bende benzer. Fark şudur:

- ❖ Vasıta beyitleri her bendin sonunda aynen kalır, değişmez.
- ❖ Vasıta beyitlerinin üstündeki beyitlere "terci-hâne" adı verilir.
- ❖ Daha çok Allah'ın varlığı, birliği, kâinatın sonsuzluğu gibi konular işlenir.

TANZİMAT SONRASI TÜRK ŞİİRİNDE KULLANILAN NAZIM BİÇİMLERİ

1. TERZA-RİMA

- ❖ Üçer dizeli bentlerden oluşur. Uyak düzeni aba/ bcb/cdc/ ded ...
- ❖ İtalyan şiirinden Fransız şiirine, Fransız şiirinden de Türk şiirine geçmiştir.
- ❖ Türk şiirinde ilk kez Servet-i Fünun'da Tefik Fikret tarafından kullanılmıştır.
- ❖ Dante'nin "İlahi Komedi"si bu nazım biçimiyle yazılmıştır.

Detaylı bilgi için bakınız>> Terza-rima

2. SONE

- ❖ İlk defa Tefik Fikret ve Cenap Şahabettin'in şiirimizde kullandığı bu nazım biçimi, İtalyan edebiyatından alınmıştır.
- ❖ İki dördlük ve iki üçlükten oluşan on dört di-zelik bir nazım biçimidir.
- ❖ Uyak düzeni abba / abba / ccd / ede biçimindedir.

Detaylı bilgi için bakınız>> Sone

3. TRIYOLE

- ❖ On mısralı bir nazım biçiminin adıdır.
- ❖ Önce iki mısralı kısım, sonra dörder mısralı iki kısım gelir.
- ❖ Uyak düzeni AB / aaaA / bbbB şeklindedir.

4. BALAD

Batı edebiyatlarında konusunu heyecan verici ya da romantik hikâyelerden alan halk türkülerine, halk şiirlerine "balad" adı verilir. Baladlar bentlerden oluşur. Bent sayısı ve bentlerdeki mısra sayısı bakımından bir sınırlama yoktur. Bent ve mısra sayısı şaire ve anlattığı konuya göre değişebilir. Bu nazım biçimi Türk edebiyatında fazla kullanılmamıştır.

Detaylı bilgi için bakınız>> Balat

5. SERBEST MÜSTEZAT

- ❖ Hem hece hem de aruzun değişik kalıplarıyla yazılır.
- ❖ Aynı şiirde farklı kalıplar kullanılabilir.
- ❖ Kısa ve uzun dizeler düzenli ve düzensiz sıralanabilir.
- ❖ Uyak düzeni şairin isteğine bağlıdır.
- ❖ Fransa'da sembolizmin yaygın olduğu dönemde gelişmiştir.
- ❖ Tefik Fikret, Cenap Şahabettin ve Ahmet Haşim'in sıkça kullandığı bir nazım biçimidir.

Eski Türk Edebiyatına Giriş - 2. ünite-

Beyitlerden Oluşan Nazım Biçimleri

- Mısra' ve Beyt• Divan edebiyatında bütün nazım biçimleri mısra ya da mısra adı verilen en küçük nazım biriminden doğmuştur.
- Mısra, bir edebiyat terimi olarak aruz vezniyle söylenmiş beytin yarısıdır.
- Beyt (beyit) ise, aruz vezniyle yazılmış iki mısradan meydana gelen nazım biriminin adıdır.

- Bağımsız şiirler hâlinde yazılmış olan beyitlere ferd ya da müfred denir.
- Not: Müfredlerde iki mısra birbiriyle kafiyeli değildir.
- Matla: Gazel ve kasidelerin birbiriyle kafiyeli olan ilk beytine denir.
- Not: İki mısraı birbiriyle kafiyeli, yani musarra' ya da mukaffâ olan tek beyte de matla denilmektedir.
- Bu tür matlalar divanların sonunda metâli' (=matlalar) başlıklı bölümlerde yer alırlar.
- Not: Kimi şairler gazel ve kasidelerinde birden fazla matla beyti kullanmışlardır. Böyle manzumeler zâtü'l-metâli' ya da zü'l-metâli olarak nitelendirilmiştir. Makta: Şiirin son beytine denir.
- Mısra-ı Âzâde ya da Âzâde: Ya aslında şairi tarafından tek mısra olarak söylenmiş ya da bir beyitten alınarak meşhur olmuş ve diğer mısraı unutulmuş, anlam bütünlüğüne sahip şiir parçasıdır.
- Not: Bunlarda beytin anlam bütünlüğüne sahip olması şarttır.
- Mısra-ı Berceste: Söylenilmesinde ve anlaşılmasında zorlama olmayan, her bakımdan kusursuz olan mısralara denir.
- Not: Berceste mısralar âzâde olabilecekleri gibi bir şiirden de alınmış olabilirler.
- Beyt-i Merhun (=Merhun beyitler)
- Anlamı ancak başka beyitlerle tamamlanabilen beyitlerdir. KASİDE
- Daha çok din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılan ilk beyti musarra (=kafiyeli), diğer beyitlerinin ilk mısraları serbest, ikinci mısraları ilk beyitle kafiyeli, bütün mısraları aynı vezinle söylenmiş.
- En az 15 beyit uzunluğundaki bir nazım biçimidir. Kafiye düzeni aa xa xa xa xa ...dır. Kasîdenin Bölümleri
- 1. "nesib" ya da teşbib: Birinci bölüm 15-20 beyitlik. Bu ilk bölüme, aşıkane duygular yer alıyorsa "nesib", bahar, doğa, bayram gibi konulara değiniliyorsa "teşbib" adı verilir.
- Not: Bu iki terim çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmıştır.
- Not: Bu bölümün önemi kasîdelerin nesib ya da teşbibde işlenen konulara göre adlandırılmış olmasından da anlaşılmaktadır. Bu adlandırmalar üzerinde ayrıca durulacaktır. (kaside-i râiyye, kaside-i mimiyye vb.)
- 2. Girizgâh (Gürizgâh): İkinci bölüm girizgah ya da girizdir. Genellikle bir ya da iki beyitten oluşur ve burada şair medhiyeye (övgüye) geçeceğini bildirir. Girizgah konuya uygun ve nükteli olmalıdır.
- 3. Medhiyye (Maksud, maksûd): Bu bölümde kasîdenin sunulduğu kişi övülür. Kasîdenin asıl yazılış amacının ifade edildiği bu bölüm, şiirin merkezidir. Beyit sayısı konuya ve şaire göre değişen medhiye bölümü kasidenin en sanatlı beyitlerini içerir. Bu bölümün dili genellikle nesibden daha ağırdır.
- 4. Tegazzül: Kasîde içindeki gazeldir. Tegazzül, 5-12 beyit arasında değişir. Nesibden hemen sonra gelebileceği gibi medhiyeden sonra da yer alabilir. Bazı kasîdeler doğrudan tegazzül. Bu bölüm her kasidede bulunmayabilir.
- 5. Fahriyedir. Şair bu bölümde de kendisini över. Bu bölümde şairler memduhun erdemleri yanında kendilerinin de sahip oldukları özellik ve yetenekleri ona hatırlatırlar.
- 6. Du'â. Bu bölümde önceki beyitlerde övgüsü yapılan kişi için dua edilir.
- Bu bölümde kaside tamamlandığı için
- Tanrıya şükredilir.
- Övülen (memduh) kişinin içinde bulunduğu iyi durumun devamı için dua edilir. İlk kaside örneklerinde görülmeyen bu bölüm kasîde formuna sonradan eklenmiştir. Kasîde ile ilgili Bazı Terimler
- 1. Tâc beyt: Kasidelerde şairin, mahlasını söylediği beyttir.
- 2. Beytül'-kasîde: En güzel beyte denir.
- 3. Hüsn-i matla (matla güzelliği): Kasidede matla beytinden sonraki beyte denir.
- 4. Hüsn-i makta: Kasidelerde makta beytinden önceki beyte denir.
- 5. Tecdîd-i matla (matla yenileme): Kasidede yeni bir matla beyti söylemektir. Bu şiirin ahengini arttırmak ve tekdüzeliği kırmak için yapılır.
- 6. Musammat Kaside: Kasidelerde ahengi sağlamanın bir diğer yolu da,
- A. Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
- B. Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün
- Gibi tefileleri aynen tekrarlanan vezinlerle ve her mısraın ikinci tef'ilesinin sonunda bir iç kafiye kullanarak yazılmalarıdır. Ancak bu manzumelerin ilk beytinde genellikle iç kafiye bulunmaz.
- Bu tür kasidelerde birinci beyit dışındaki beyitler ortadan ikiye bölünerek dört mısralı nazım biçimleri hâline getirildiklerinde bu dörtlüklerin ilk üç mısraı nazım biçimleri hâline getirildiklerinde bu dörtlüklerin ilk üç mısraı kendi aralarında, dördüncü mısraı da matla beytiyle kafiye olur.
- 7. Redd-i matla: Matla beytinin bir mısraının manzumenin herhangi bir yerinde aynen tekrar edilmesidir.

- Not: Redd-i matla kafiye tekrarı demek olduğundan pek hoş karşılanmaz.
- Uzun manzumelerden kısıtlara doğru bir gidiş söz konusudur. Kaside, Tarih, Musammat, gazel, kıta, rubai, tuyuğ, müfred, matla, mısra gibi.
- Kasideler de kendi içinde bir sıralamaya tabi tutulurlar.
- Buna göre
- 1. Dinî muhtevalı kasideler– A. Tevhid– B. Münacat– C. Naat– D. Medh-i çehâr-ı yâr-ı güzîn (Dört Halife için kaside)• 2. Padişahlar• 3. Sadrazamlar• 4. Vezirler• 5. ŞeyhülislamKasîdelerin Adlandırılması• Kasîdelerin adlandırılmasında başvurulan yolları başlıca üç gruba ayırmak mümkündür:• A. Konularına Göre• B. Rediflerine Göre
- C. Revi harflerine Göre1. Konularına Göre: • 1. Tevhîd• 2. Münâcât• 3. Hz. Muhammed’e övgü (Na’t)• 4. Çâr Yâr ve On İki İmam (Bunlara da Na’t dendiği olur.)• 5. Cülûsiyye• 6. Ramazânîyye, İdiyye (=iydiyye), Nevrûziyye• 7. Bahârîyye, Temmûziyye, Hazânîyye, Şitâîyye• 8. Sünbûliyye• 9. Rahşîyye2. Rediflerine Göre: Kasidelerden kimileri rediflerine göre isimlendirilir. Ahmed Paşanın “Güneş” ve “Kerem” kasideleri• Fuzûlî’nin “Su” kasîdesi• Aynı şekilde• “Hançer”• “Tığ”• “Gül” gibi rediflerle söylenmiş kasideler vardır.3. Kafiyelerine Göre: Kafiyelerine göre • r harfi ile bitiyorsa kaside-i raiyye, • l harfiyle bitiyorsa kaside-i lamiyye, • m harfiyle bitiyorsa kaside-i mimiyye diye adlandırılır. Klasik dönem Türk edebiyatında hicv (=hiciv, yergi) ve mersiye (=ağıt) konulu kasîdeler de yazılmıştır. Bu iki konu sadece kasîde nazım şekliyle değil, hem de diğer nazım şekilleriyle yazılmışlardır. Gazel (Penç-beyt)• Divan edebiyatının en yaygın kullanılan nazım biçimidir. Önceleri Arap edebiyatında kasidenin tegazzül adı verilen bir bölümü iken sonra ayrı bir biçim hâlinde gelişmiştir. Gazelin beyit sayısı 5-15 arasında değişir. Daha fazla beyitten oluşan gazellere müyazzel ya da mutavvel gazel denilir. • Gazel-i nâ-tamâm (=eksik gazel)• Penç-beyt (beş beyt)• Gazeller konularına göre de çeşitli isimlerle tanımlanır. Aşka ilişkin acı, mutluluk gibi içli duyguların dile getirildiği gazeller “aşıkane”, içki, yaşama boş verme, yaşamdan zevk alma gibi konularda yazılanlara “rindane” denir. Aşıkane gazellere en iyi örnek Fuzûlî’nin gazelleri, rindane gazellere en iyi örnek ise Bâkî’nin gazelleridir. Kadınları ve ten zevklerini konu edinen gazeller ise, örneğin Nedîm’in gazelleri, “şuhane”, öğretici nitelikli gazellere, örneğin Nâbî’nin gazelleri, “hakimane gazel” denir. Tasavvufî düşüncenin hâkim olduğu gazellere de “sûfiyâne” gazel denir. • Gazelin ilk beyti “matla”, son beyti ise “makta” adını alır. • Matla beytinin dizeleri kendi aralarında uyaklıdır (musarra). Sonraki beyitlerin ilk dizeleri serbest ikinci dizeleri ilk beyitle uyaklı olur. • “zü’l-metali”: Birden fazla mussarra beytin bulunduğu gazeldir. • “müsel”: her beyti musarra olan gazeldir. • “hüsn-i matla”: İlk beyitten sonraki beyte (ilk beyitten güzel olması gerekir), • “hüsn-i makta”: son beyitten öncekine “hüsn-i makta” (son beyitten güzel olmalı gerekir) denir. • “beytü’l-gazel”: Gazelin en güzel beyti. • “beytü’l-gazel” ya da “şah beyit” adıyla anılır. Bunun yeri ya da sırası önemli değildir. • “redd-i-matla”: Bazı gazellerin matlasını oluşturan dizelerden birinci ya da ikincisinin matlasının ikinci dizesi olarak yenilenmesine “redd-i-matla” denir. • “hüsn-i makta”: Şair mahlasını (şairin takma adı, ya da tanındığı ad) maktada ya da “hüsn-i makta”da söyler. • Bu durumda beyit ikinci bir adla “mahlas beyti” ya da “mahlashane” olarak anılır. • “hüsn-i tahallüs”: Şairin mahlasını tevriyeli kullanmasına “hüsn-i tahallüs” denir. • Dize ortalarında uyak bulunan gazele musammat, sonu getirilmemiş ya da beyit sayısı 5’in altında bulunan gazellere de “natamam” gazel denir. Başka şairlerin birkaç dize ekleyerek bend biçimine dönüştürdüğü gazellere “tahmis”, “terbi” adı verilir. • “yekahenk gazel”: Bütün beyitlerinde aynı düşüncenin ele alındığı gazeller “yekahenk gazel”, • “yekavaz gazel”: her beyti öncekinden ustalıklı biçimde söylenmiş gazeller de “yekavaz gazel” olarak adlandırılır. • Mülemma’ gazel: Türkçe dışında Arapça veya Farsça’dan biri ya da ikisiyle yazılmış mısralar ya da beyitler varsa, bu tür gazellere mülemma gazel denir. • Gazel-i müsterek: İki ayrı şairin birer mısra veya beyit yazarak, birlikte oluşturdukları gazele denir. • Mürâca’a şiiri: Karşılıklı konuşmanın nakledilmesi şeklinde “dedim” ve “dedi” yüklemleriyle yazılan gazellere denir. • Gazeller eskiden bestelenerek okunurdu. Özellikle bestelenmek için yazılmış gazeller de vardır. Gazelleri makamla okuyan kişilere “gazelhan”, gazel yazan usta şairlere ise “gazelsera” adı verilir. • Halk edebiyatında • Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün vezniyle dîvân• Mef’ûlû Mefâ’ilû Mefâ’ilû Fe’ûlün vezniyle kalenderî• Mefâ’ilûn Mefâ’ilûn Mefâ’ilûn Mefâ’ilûn • Semâî adı verilen gazeller yazılmıştır. • Müfte’ilûn Müfte’ilûn Müfte’ilûn Müfte’ilûn vezniyle yazılan gazel biçimindeki şiirlere de • Satranç adı verilmiştir. Müstezâd• Bir edebiyat terimi olarak gazelden türemiş ve mısralarının biri uzun biri kısa

olmak üzere belli vezinlerde yazılmış bir nazım biçimidir. • Genellikle “mefûlü mefâilü mefâilü feûlün” vezniyle yazılmış olan gazellerden türetilmiş ve beyitlerin mısra aralarına “mefûlü feûlün” vezniyle yazılan kısa mısralar eklenmiştir. Müstezadlar 4 Ayrı Kafiye Düzeninde Yazılmıştır. • 1. a(a) a(a); b(b) a(a); c(c) a(a) • 2. a(a) a(a); x(x) a(a); x(x) a(a) • 3. a(a) a(b); c(c) a(b); d(d) a(b) • 4. a(b) a(b); x(x) a(b); x(x) a(b) • Not: Harflerle sembolleştirilen kafiye düzeninde ilk harfler uzun mısraları; ayrıca içine alınan ikinci harfler de kısa mısraları göstermektedir. • Mütekerrir Müstezad: Ziyadeleri ya da uzun mısraları tekrarlanan müstezadlardır. • Müdevver Müstezad: Ziyade mısraı uzun mısraların başında tekrarlanan müstezadlara denir. • Müstezadların konuları gazel ile benzerlik gösterir. • Aşk, şarap, ayrılır, tabiat gibi konular bu şiirlerde sıkça işlenmiştir. • Dinî ve tasavvufî konularda yazılmış olanlar da vardır. • Müstezadlarda anlam bütünlüğü vardır. • Not: Bir müstezadda ziyade mısralar çıkarıldığı zaman şiirde anlamın bozulmaması gerekir. Türk Edebiyatında İlk Müstezad Örnekleri • Bilindiği kadarıyla ilk müstezad örneği • XV. Yüzyıl şairi Seyyid Nesimi'ye aittir. • Serbest Müstezad: Servet-i Fünûn şairleri bu nazım biçiminin bilinen vezin ve kafiye sisteminde birtakım değişiklikler yaparak yeni bir müstezad tarzı ortaya koymuşlardır. • Müstezad halk edebiyatında da yedekli, ayaklı adlarıyla çok kullanılmış bir nazım biçimidir.

Kıt'a • Genellikle • İki veya iki beyitten uzun, • Matla • ve • Mahlas • beyti olmayan; • Konu birliğinin ve anlam bütünlüğünün bulunduğu • bir nazım biçimidir. • Kısaca kaside ve gazel gibi bir matla beytiyle başlamayan ve mahlas kullanılmamış manzumelerdir. • Kafiyeleşmesi: xa, xa, xa, xa • İki beyitten uzun kıtalara kıt'a-i kebîre (=büyük kıt'a) adı verilir. • Kıtalarda her türlü konu işlenebilir. • Çeşitli olaylara ebcedle tarih düşürmede en fazla bu nazım biçimi kullanılmıştır. Nazım • Kıtaya benzer bir nazım biçimidir. • Fakat • İlk beytinin musarra olması yani matla beytinin bulunması bakımından kıtadan ayrılır. • Bu nedenle nazım, kıt'anın bir türü olarak da değerlendirilebilir. • Kafiye düzeni: aa, xa, ... • Not: Nazım gazelden mahlas beyti olmaması yönüyle ayrılır. Mesnevî • Aynı vezinde ve her beyti diğer beyitlerden bağımsız olarak kendi arasında kafiyeleşen bir nazım biçimidir. • Bu nazım biçimine mesnevî adının verilmesi nedeni, her beytin mısralarının diğer beyitlerden bağımsız olarak kendi içinde ikiye ikiye kafiyeleşmiş olmasıdır. • Bu nazım biçiminde beyit sınırlaması yoktur. Bu nedenle kafiye bulma ve sayısı önceden belli birkaç beyit ile düşüncelerini ifade etme sıkıntısından kurtarmış; bu nedenler de uzun, bazen binlerce beyit tutan manzumeler bu nazım biçimiyle yazılmıştır. Mesnevî Vezinleri • mefâ'ilün mefâ'ilün feûlün • mefûlü mefâ'ilün feûlün • fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün • fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün • Hamse: Aynı şair tarafından yazılmış beş mesneviye denir. • İran edebiyatında ilk hamse sahibi şair Genceli Nizâmî'dir. • Hamsedeki mesneviler: • Mahzenü'l-esrâr • Leylâ vü Mecnûn • Husrev ü Şîrin • Heft-peyker • İskender-nâme Mesnevînin Bölümleri • 1. Giriş– A. Tevhîd– B. Münâcât– C. Na't • Bunlardan sonra bazı mesnevilerde A. Mi'râciyye. Mu'cizât-ı nebevîc. Medh-i çehâr-yârd. Sebeb-i te'lîfe. Sebeb-i nazm-ı kitâb. 2. Konunun İşlendiği Bölüm: c. A. Âğâz-ı dâstând. B. Âğâz-ı kitâbe. C. Âğâz-ı kıssâf. 3. Bitiş Bölümü: Mesnevîlerin sonuna doğru ayrı bir başlık altında eser için bir bitiş bölümü yazılmıştır. Genellikle hâtîme başlığını taşıyan bu bölümün başında tevhîd, münâcât ve fahriyye içerikli beyitlerin bulunduğu da görülür. g. Mesnevînin adı. Kaç beyit olduğu. Nerede ve ne zaman yazıldığı gibi bizzat şairi tarafından verilmiş edebiyat tarihimiz açısından son derece önemlidir. j. Bu bölüm bazen şairlerin eser hakkındaki değerlendirmelerini de içerdiği için ayrı bir değer taşırlar. Dört Mısralı Nazım Biçimleri • Rûba'î • Özel vezinlerle yazılmış dört mısralı bir nazım biçimidir. • Kafiyeleşmesi: • a a x a • Veya kıt'a gibi • x a x a • Dört mısraı birbiriyle kafiyeleşen rûba'îlere rûba'î-i musarra veya terâne adı verilir. • Rûba'î, bu nazım biçimine özgü ahreb ve ahrem kalıplarıyla yazılır. • Mef'ûlü ile başlayanlar Ahreb • Mef'ûlün ile başlayanlar Ahrem'dir. • Türk şairleri açık heceleri fazla olduğu için Ahreb kalıplarını kullanmışlardır.

• Not: Bu nazım biçiminde her mısra da farklı bir vezin kullanılabilir. Fakat bunlar aynı gruptan olmalıdır. Yani ahreb kalıbında başladıysa ahreb kalıbının bir başka vezniyle yazılabilir. Ahreb • Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilün fa' • Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ül • Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fa' • Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül • Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlün fâ' • Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü fe'ül Ahrem • Mef'ûlün fâ'ilün mefâ'ilün fâ' • Mef'ûlün fâ'ilün mefâ'ilü fe'ül • Söylenecek söz bu dört mısra da bitirilmelidir. • Bu nedenle daha çok felsefî konular işlenir. • İlk üç mısra söylenmek istenen düşünceye bir hazırlıktır. • Son mısra ise bu düşünce etkili bir şekilde ifade edilir. • Rubailer genellikle mahlassız şiirlerdir. • Ve divan şairlerinin divanlarının sonunda rubaiyyat başlığı altında sıralanırlar. • Bu türün

tartışmasız en büyük şairi Ömer Hayyam'dır. Tuyuğ • Halk edebiyatındaki mani türüne benzer tarzda yazılmış musammatlardır. Tuyuk da denir. • Çoğunlukla her beytinin birinci ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklıdır. • Sadece Türklere özgüdür. • Aruzun sadece fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılması nedeniyle rubai'den ayrılır. • Bazen dört mısra birbiriyle kafiyeli olabilir. • Tuyuğ'un, Oğuz Türklerinin Azerbaycan, Doğu Anadolu ve Irak'a yerleşmeleriyle kendi edebiyatlarından kullandıkları dört mısralık halk şiirlerinin bu bölgede aruzla yazılan ve Fehleviyyat denilen bestelenmiş rübâ'ilerden etkilenmesiyle ortaya çıktığını ileri sürenler de vardır. • İlk tuyuğ örnekleri • Kadı Burhaneddîn ve • Seyyid Nesîmî'de görülmektedir.

- Kadı Burhaneddin'in Divan'ında 100'den fazla • Seyyid Nesimi'nin Divan'ında 350'den fazla tuyuğ vardır.

- Bu iki şair Azeri edebiyatının Anadolu'da yetişmiş iki temsilcisi oldukları için bu türe çok önem vermişlerdir.

- Divan şairleri ise bu türe pek itibar etmemiştir.

